Probleme ale limbii române în Revista „Transilvania” în anii premergători Marii Uniri

Radu DRĂGULESCU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
“Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: radu.dragulescu@ulbsibiu.ro

Problems Of Romanian Language In „Transilvania” Magazine In The Years Before The Great Union

Being an organ of the Transylvanian Association for Romanian Literature and the Culture of the Romanian People, the „Transilvania” Magazine conducted a campaign for the cultivation and promotion of the Romanian language. The editors and collaborators understood that the development of the consciousness of national unity must take place on the basis of spiritual-religious and the linguistic unity among the Romanians. Among the desires of the Transylvanian scholar were, besides the dissolution of serfdom and the equality of rights between the nationalities of Transylvania, also the national union of all Romanians. Our paper is an overview of the linguistic research hosted by „Transilvania” during the First World War until Romania's Great Union in 1918.

Keywords: Transilvania Magazine, Great Union, Romanians in Transylvania, Romanian language, Romanian linguistic research

Fiind un organ al *Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, revista *Transilvania* a dus o campanie susținută de cultivare și promovare a limbii române, editorii și colaboratorii înțelegând că dezvoltarea conștiinței unității naționale trebuie să se desfășoare pe baza unității spiritual-religioase și a celei lingvistice dintre români. G. Bariț proclama încă din 1844 că „Unire națională este frumoasa deviză ce răsună din toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă!”[1] Printre dezideratele cărturarului transilvănean se număra, pe lângă desființarea iobăgiei și egalitatea în drepturi între naționalitățile din Transilvania, și unitatea națională a românilor.

Sub conducerea sa, revista *Transilvania* se caracterizează prin utilizarea principiului etimologic în ortografie (să nu uităm că membru fondator al ASTRA și vicepreședinte al ei a fost Timotei Cipariu). De asemenea, am putea vorbi despre un principiu tradițional[2], deosebit de cel tradițional-istoric/ etimologic[3]. Spre deosebire de ortografia altor limbi cărora acest principiu le este specific și în cazul cărora acest principiu era folosit pentru a evidenția pronunțarea de la un moment dat în vechime, în română, principiul tradițional nu conservă grafia unei pronunțări. Așadar nu conservă o variantă a vorbirii, ci a învățării unei variante de grafie anterioare. Or, un factor decisiv în menținerea și promovarea conștiinței identității naționale și, implicit, a unității era reprezentat de conștientizarea importanței tradiției și a continuității. Urmând căile deschise de Școala Ardeleană cărturarii transilvăneni mizau inclusiv pe păstrarea principiului tradițional în ortografie.

Tradiția implica respectarea unei modalități de scriere specifice textelor cu slove chirilice. Pronumele personale *eu, el, ea, ei, ele* capătă, sub influență slavă, vocala inițială preiotată. La fel se întâmplă în cazul formelor flexionare ale verbului *a fi* cu *e-* inițial. Viorica

Pamfil explică fenomenul prin acțiunea factorilor interni, o tendință fonetică generală a limbii de a mări volumul vocalelor în poziție forte, dar admite și acțiunea unor factori externi, respectiv influența slavă[4]. Reprezentanții curentului latinist folosesc acest *e-* preluat din scrierea cu slove în sistemele de scriere cu alfabet latin pe care le promovează. Dacă la cărturarii ardeleni folosirea literei este motivată și etimologic, astăzi putem vorbi de o normă bazată exclusiv pe respectarea unei tradiții grafice. Rostirea cu *e* poate fi și un indiciu al prestigiului scrierii și al influenței pe care scrierea o are asupra pronunțării[5]. În alte cuvinte însă, precum *ied, iederă, ieftin, iele, ienibahar, ienupăr, iepure, ierbar, ierta, ieși* etc., tradiția lasă loc principiului fonologic, care impune notarea iotului inițial.[6] Întâlnim adesea fenomenul invers, în pronunțări și chiar grafii precum *ieu, ievaluare, ierbivor* etc.

Principiul tradițional s-ar aplica și în cazul diftongului inițial *ua*, redat grafic prin *oa*: *oaie, oameni, oaste* etc., iar nerespectarea principiului fonologic s-ar datora tot tradiției de scriere, mai întâi a celei cu slove, apoi a celei cu litere, iar sistemele ortografice cu litere latine folosesc semnul grafic *o* pentru notarea acestui diftong: *osele, homenii*, *hora, hoste*, *órequare, ómeni, óre, óstea*[7].

În încercarea de a demonstra latinitatea românei și urmărind interesele lor naționale, cărturarii curentului latinist promovează întoarcerea la limba latină în stabilirea ortografiei. La douăzeci de ani după readoptarea scrierii cu alfabet latin (în Transilvania a devenit oficial după acceptarea sa de către Comisia filologică de la Sibiu), Titu Maiorescu (raportor al unei comisii din care făcea parte împreună cu Alecsandri, Laurian, Bariț, Odobescu, Hasdeu și Quintescu), explica, încă din 1881, raporturile dintre sunete și litere și punea bazele unui nou sistem de reguli ortografice. În 1904, are loc o importantă reformă ortografică, iar aceasta va reglementa scrierea limbii române, până în 1932. Din comisie au făcut parte Maiorescu, Hasdeu, Quintescu, Negruzzi, Densusianu și Bianu, Hasdeu a fost absent, iar Quintescu s-a opus. Titu Maiorescu susținea scrierea cu alfabet latin, dar adaptat la faptele de limbă românești și nu propunea aplicarea fonetismului în sens absolut, cărturarul recunoscând că în uzul vorbirii, un sunet putea cunoaște variații de pronunțare, nu numai de la o zonă la alta, ci, în cadrul aceleiași comunități, și de la un individ la altul. În consecință, niciun sistem ortografic nu ar trebui să stabilească notarea tuturor sunetelor posibile într-o limbă, pentru că, întâi de toate, ar duce la dezbinare lingvistică (ceea ce ar fi contravenit idealului unirii). Din punctul de vedere al lui Maiorescu, valoarea sunetelor ar trebui să intereseze ortografia, și nu realizarea lor. Așadar, ortografia limbii române trebuie să noteze sunetele-tip, sunetele cu valoare funcțională (foneme), criticul pledând pentru notarea cu grafeme specifice a lui *ă, ș, ț* și *î* (pe care inițial nu l-a admis). Așadar, ortografia trebuia adaptată după uzul general, întrucât limba este un fenomen dinamic care evoluează în funcție de legi specifice, determinate social și recunoștea întâietatea normei lingvistice. Totodată, Maiorescu a criticat etimologismul lui Cipariu, așa cum spuneam, membru fondator al ASTRA.

Revista *Transilvania* a adoptat repede noile norme, iar paginile ei conțin informații de valoare privind variate aspecte lingvistice. Primul număr apăruse, în 1868, cu titlul *TRANSILVANI'A. Fói'a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu. la Brasiovu 1. Ianuariu 1868* și respecta normele ortografiei etimologiste: „Incepemu acestu Nr. alu ‚Transilvaniei' cu lucrările adunarei generale din a. 1867 nu numai pentruca aceleasi trebue se se publice cá si pana acum, ci si pentruca acea adunare a datu viatia acestei foi periodice, pentru care fapta si-a si castigatu dreptulu la recunoscinti'a publica." (p. 1)

La 21 decembrie 1889, după ce Bariț devine președinte al ASTRA, revista își schimbă formatul și adoptă noile reguli ale ortografiei legiferate de Academia Română.

Pe întreaga perioadă a Marelui Război și până în 1920, redactor a fost Andrei Bârseanu. Revista își propunea să publice numai materiale destinate publicului larg și a apărut în 12 numere în 1914 (ianuarie-iunie câte un număr, septembrie număr triplu, decembrie număr triplu), în 12 numere în 1915, 1916 și 1917 (iulie 6 numere, decembrie 6 numere) și în 12 numere în 1918 (toate apărute cu data 1 decembrie).

Și în această perioadă, precum își propusese de la înființare, revista avea colaboratori din toate provinciile românești, ducând o continuă luptă pentru supraviețuirea prin limbă și cultură a românilor ardeleni și militând pentru unitate.

În primul număr din 1914, Oct. C. Tăslăuanu face un scurt istoric:

Revista «Transilvania» intră în anul al XLV-lea cu acest număr. E prin urmare cea mai veche revistă dela noi, care în lunga ei vieață a împlinit un rol destul de important în mișcarea noastră culturală. Rolul ce l-a avut a fost întotdeauna determinat de ceice au fost încredințați să o conducă. In vremea lui Gheorghe Barițiu a fost o revistă cu trecere. A publicat documente istorice privitoare la trecutul nostru, cercetări și studii din diferite domenii. Barițiu a învins toate greutățile, de cari adeseori s'a plâns, și a imprimat caracterul personalității sale publicației pe care o conducea in calitate de prim secretar. Mai târziu revista a căutat să se prefacă într'o revistă culturală, fără să abandoneze caracterul ei științific. (p. 1)

Totodată anunță un nou program ce cuprinde o serie de schimbări ce au scopul de a „întineri" publicația, redacția prefăcând-o într-o revistă de

propagandă culturală și științifică și renunțând la „haina rece a unei publicațiuni oficiale, se străduește să străbată cărări nouă, să umple un gol adânc simțit în viața noastră culturală." (p. 1) Noul program de popularizare mai ținteşte să facă din revistă „o adevărată școală națională, în care cetitorii cărturari, diferiți ca etate și ca ocupațiuni, să găsească nu numai un izvor de cunoștințe, ci și îndemnuri și îndrumări pentru o altă interpretare a vieții, mai bogată în concepții largi și mai roditoare în fapte de interes obștesc." (p.1)

Începând cu acest număr, pe lângă altele, publicația va conține un curs de istoria literaturii române, al lui Sextil Pușcariu. În introducere, autorul face o trecere în revistă a direcției latiniste, cu părțile ei „bune și rele" și vorbește despre influența „binefăcătoare a poeziei și a limbii populare" care a condus la specificul românesc al „scrisului literaților noștri", dar

„în acelaș timp - lucrul acesta trebuie spus - epoca aceasta se caracterizează prin lipsa aproape desăvârșită a unui ideal mare românesc. S'a întâmplat anume faptul aproape de necrezut, că un popor tânăr de zece milioane, împărțite în diferite state, după înfăptuirea celor două mari ideale ale generației trecute, Unirea țărilor românești și independența României, n'a fost în stare să-și alcătuiască un nou ideal. Scriitorii nu mai sânt ecoul aspirațiilor obștești și redeșteptătorii tendințelor spre un viitor mai bun. Neavând în suflet căldura unui ideal mare românesc, scriitorii s'au coborît de pe amvon, pentru ca în bisericuțele lor, să facă slujbe, pentru câțiva credincioși, la altarul artei pentru artă". (p. 15)

Pe de altă parte, Pușcariu consideră că cercetările (istorice, literare etc.) ar trebui să treacă de stadiul patriotismului „rău înțeles, care credea că educația noastră națională trebuie bazată pe neadevăruri sau reticențe". (p. 20)

Cronica din acest prim număr anunță și comemorarea (sic!) aniversării de 50 de ani de la crearea catedrei de limba și literatura română la universitatea budapestană și insistă ca senatele celor două universități (Budapesta și Cluj-Napoca), în cadrul cărora există catedre de limba română, să ceară și avizul forurilor culturale românești și opinia Asociațiunii, „care, ca cea mai însemnată societate culturală, prin secțiile ei științifice-literare, e în măsura de a cunoaște mai bine decât orice altă instituție dela noi, adevărata valoare a bărbaților de știință români". (p. 31)

Cronicarul atrage atenția și asupra situației învățământului în limba română din Bucovina. La 1911, cadrele didactice se organizează într-un „ cerc al profesorilor secundari români", cu scopul regenerării învățământul romanesc „conform trebuințelor poporului nostru și a legilor țării, cari admit o naționalizare învățământul secundar". Cercul pledează împotriva sistemului de la acea vreme care legifera ca în liceele românești să existe două limbi de predare, germana și româna, și solicita păstrarea românei ca unică limbă de predare pentru toate materiile. În urma demersurilor întreprinse în acest sens, în 1914, în primele două clase de liceu toate materii se predau în limba română, dar elevii erau obligați să studieze germana șase ore pe săptămână. Cronicarul își încheie relatarea cu o aluzie la importanța unității, subliniind: *Ceeace s'a putut dobândi până acum a fost rodul unirii într'un mă-nunchiu a profesorilor.*

Numărul al doilea din 1914 continuă cursul de istorie a literaturii române al lui Pușcariu, în care cărturarul prezintă și situația limbii române în epoca dinaintea apariției primelor texte românești:

Conservarea în limba noastră a cuvintelor de origine latină *a scrie* și *carte*, subt forma corespunzătoare cu legile foneticei românești, dovedește că noțiunile exprimate prin aceste cuvinte au fost în toate timpurile curente la poporul nostru și ne îndreptățește să credem că, după stingerea culturii romane în regiunile danubiene, strămoșii noștri n'au uitat niciodată meșteșugul de a scrie și de a ceti cărți. A deduce însă din aceasta că în veacurile zbuciumate din aproape întreg evul de mijloc ar fi existat o literatură românească scrisă, este de sigur greșit, și cu greu se vor împlini vreodată nădejdile acelor optimiști care cred încă că vreo întâmplare norocoasă va scoate la lumină vreun manuscris în limba străveche românească. Chear dacă, în împrejurările mai mult decât nefavorabile pentru ivirea unei mișcări literare, s'ar fi aflat pe acele timpuri un fiu al neamului nostru care să-și aștearnă gândurile pe pergament, scrisul său n'ar fi fost românesc, ci în limba modelelor sale, grecească sau slavonă. (p. 4)

Cronica notează o nouă izbândă a Cercului profesorilor secundari români: la clasa a III-a de liceu limba elină va fi predată în română, după niște manuale din Brașov. Totodată, cronicarul, face o trecere în revistă a activităților Asociațiunii, printre care se numără și o serie de cursuri de iarnă, în completarea celor de vară. În opinia cronicarului revistei, „poporul care nu-și înțelege aspirațiunile culturale și nu-și sprijinește așezămintele naționale, e un popor inconștient, ce fatal trebuie să cadă în luptă." (p. 79)

Numărul din martie continuă cursul lui Pușcariu cu un capitol despre istoriografia română care începe „acolo unde este a se căuta începutul oricărei mișcări literare în epoca aceasta" (p. 88) și insistă asupra rolului tiparului și literaturii populare în cultura română.

Cronica de la finalul acestui număr face o recenzie dicționarului latin-român al lui I. Nădejde, recenzie care scoate în evidență, în primul rând, caracterul de lucrare științifică, dar și valoarea sa didactică și pedagogică, „cu toate că nu e tipărit în Ungaria". (p. 111)

Cursul lui Pușcariu continuă în numărul din aprilie cu un capitol despre primele scrieri și tipărituri în limba română, capitol care începe cu o prezentare a jurământului omagial al lui Ștefan cel Mare către

Cazimir, regele Poloniei (1484) și se încheie cu un *Cuvânt* la înmormântarea jupânesei Sofronia, soția logofătului Pătrașcu Ciogolea, scris de dascălul Toader (1639).

În Cronică se face cunoscută conferința lui N. Drăganu despre *Istoria filologiei românești în sec. al 19-lea*, ținută la Sibiu. Cărturarul a prezentat „toate curentele filologice românești" fără a pomeni de catedrele de limba română de la universitățile din Budapesta și Cluj: „L-am întrebat pe dl Drăgan cu privire la această reticență și am rămas mirați, când am aflat că aceste două catedre n'au adus și mai ales nu aduc astăzi nici o contribuție la studiul limbei române." (p. 155)

Tot în acest număr se trage un sistem de alarmă în privința situației din Maramureș, unde funcționează doar 7-8 școli cu predare în limba română și peste o sută cu limba de predare maghiară. „Și aceste școli sunt înființate și susținute de Români și pentru Români." (p. 156) Aceste afirmații sunt contrazise în următorul număr al revistei, de vicarul greco-catolic al Maramureșului, Tit Bud care solicită o rectificare: „Aici toate școlile confesionale sunt cu limba de propunere românească. În Maramurăș se susțin toate școlile confesionale, pânăce în alte părți s'a închis școli românești cu sutele. N'avem 100 ci numai 50 școli în 48 comune românești, căci numai din 48 comune românești stă Maramurășul cel românesc." (nr. 5, p. 195)

În problema predării limbii române în școli și a manualelor școlare, numărul din mai se deschide cu o atentă analiză (datată ianuarie 1914) a lui Constantin Pavel. Acesta atrage atenția asupra faptului că, la acea dată, la clasele mici (I-IV), activitatea didactică are loc în limba română, dar istoria și geografia se predau în maghiară, iar la clasele gimnaziale (V-VIII) predarea se desfășoară în maghiară, excepție făcând religia și limba și literatura română. Autorul insistă asupra importanței unificării planurilor de învățământ, obligatoriu pentru toate gimnaziile românești, chiar dacă e conștient că un asemenea demers ar fi imposibil la acea dată. Cu privire la studiul limbii române, în privința manualelor există și propuneri: „a) Poetica d-lor Dr. I. Rațiu și Al. Ciura ar mai trebui întregită cu câteva modele de poezii; b) Retorica de Pletosu și Gheție, precum în gimn. așa și pentru școala normală este un manual imposibil; c) Istoria limbii și a literaturii române de E. Hodoș nu mai corăspunde nici chiar celor mai modeste cerințe." (p. 166) Concluzia este firească: „Statornicit fiind odată faptul, că aproape toate manualele românești dela școlile medii, normale, și școlile civile de fete azi nu mai corăspund, iar unele lipsesc cu desăvârșire: «Asociațiunea» în vederea acestor lipsuri, trebuie să deschidă o editură de manuale școlare." (p. 167)

Sextil Pușcariu continuă cursul său de istorie a literaturii române cu un capitol ce acoperă epoca 1640-1720, insistând asupra decăderii influenței slavone și asupra rolului literaturii religioase și al tipăriturilor în limba română. Autorul discută unele probleme care țin de limba literară și unitatea etnică a tuturor românilor. Lui Simion Dascălul, cărturarul consideră că a fost pus gratuit într-o lumină greșită. Ar trebui să apreciem interpolările, inclusiv acea referință la tâlharii Romei cu care a fost colonizată Dacia (informație pe care Pușcariu este de părere că interpolatorul, de bună credință, a preluat-o dintr-un letopiseț maghiar). „Faptul că Simeon utilizează și un izvor unguresc - el cearcă să derive din ungurește și numirile orașului Suceava și a Șiretului - face probabilă părerea dlui Iorga, că ar fi fost originar din Maramurăș, despre ale cărui referințe locale pare a fi fost bine informat. La tot cazul, modestul dascăl Simeon, care-și scria între anii 1654-1660 letopisețul său, era un bărbat învățat, cu cunoștințe de limbi și cu o conștiențiozitate care-i face cinste." (p. 181) De asemenea, Cronica Buzeștilor, în opinia cercetătorului, este scrisă „într'o limbă frumoasă, care pentru vechimea ei are și un interes filologic." (p. 183)

Tot în numărul din mai, Al. Borza publică un articol despre denumirile populare de plante. Cercetarea este continuare a unui material publicat tot în *Transilvania*, în 1911, în care Borza accentua importanța fitonimiei atât pentru botanică, dar mai ales pentru filologia și folcloristica română: „Numirile de plante sunt o comoară originală, neprețuită a limbii". (p. 187)

Într-o recenzie la *Gramaticii români* a lui Romulus Ionașcu, Nicolae Drăganu subliniază importanța acestui tratat despre evoluția studiului gramaticii limbii române, de la 1757 până la acea dată. Autorului îi datorăm și un studiu asupra sistemelor ortografice cunoscut cercetătorilor. Lucrarea este valoroasă pentru că, pe lângă conținutul și terminologia întrebuințată de autorii de gramatici, Ionașcu notează și criticile pe care aceștia le-au făcut înaintașilor lor, dar și eventualele confuzii și inadvertențe ale fiecărui cercetător în parte.

În Cronica de la finalul acestui număr, N. Drăganu prezintă o conferință ținută de I. A. Candrea, în noiembrie 1913, la București, întitulată *Straturi de cultură și straturi de limbă la popoarele romanice*. Candrea vorbește despre influențele reciproce dintre popoare, insistând asupra așa-numitelor Kulturwörter și făcând o analiză atentă a termenului *furcă*: „termenul furcă cu înțelesul de «quetmille» a fost adoptat de strămoșii noștri pentrucă forma acestui instrument, împrumutată de ei poate dela popoarele tracice sau ilirice, le amintia bifurcarea unei crăci." (p. 192) Bulgarii ar fi preluat acest termen (*furka, hurka*) de la români, dar, observă Drăganu, Candrea uită că o mare parte a românilor (din Ardeal și Moldova) folosește un alt tip de furcă, numit *cujeică* sau *cujăică*, termen asupra căruia cercetătorul întreprinde un minuțios studiu etimologic.

Cronica devine acidă la rubrica *Limba română în școalele secundare de stat,* în care este anunțată intenția introducerii limbii române ca materie de învățământ în toate liceele de stat din teritoriile locuite de români. Cronicarul nu își face mari iluzii în legătură cu această veste „Căci cine predă azi limba româna in liceele de stat? Niște profesori unguri sau români renegați, cari n'au nici un contact cu cultura românească și cu sufletul românesc, - cari n'au făcut studii de limba română și cari adesea nici nu prea știu românește. Și *cum* se predă limba română? (...) Dacă ordinațiunea ministerială care se va da în această chestie, se va da numai *ut aliquid fecisse videatur*, atunci ea poate rămânea și nedată, pentrucă în acest caz ea e o ofensă." (p. 196)

În lipsa unei școli superioare cu caracter național, care să pregătească tinerii în spirit național și în vederea unei activități de potențare a culturii românești și de răspândire a cunoștințelor în rândul românilor, ASTRA preia sarcina de a rezolvă această problemă, iar un prim demers în acest sens, a fost organizarea unei serii de conferințe (de care am pomenit mai sus), la Sibiu. O parte dintre acestea au fost publicate (integral sau în rezumat) în revistă, începând cu nr. 6. Același număr continuă cursul de istorie a literaturii al lui Pușcariu, care evidențiază rolurile Mitropolitului Dosoftei, Miron Costân (sic!), Constantin Cantacuzino, Nicolae Costân (sic!) și Radu Popescu.

Cronica din acest număr pune în discuție, printre altele, un articol din *Românul*, referitor la renunțarea la studiul limbilor clasice în școli, aducându-se în prim plan importanța legăturii sufletești dintre români și acestea.

Numărul se încheie cu un apel la organizarea unor „serbări comemorative" în memoria lui Eminescu „cea mai curată glorie a neamului nostru și a cărui operă e o comoară a culturii românești." (p. 239)

Numerele 7-9 apar în septembrie și anunță pe prima pagină că din cauza „evenimentelor răsboinice", adunarea generală ce trebuia să aibă loc la Năsăud „s'a amânat pe timp nehotărît." În ciuda flagelului, revista își continuă misiunea: „cu toate acestea nici interesele noastre culturale nu trebuiesc date cu totul uitării." Urmează un foarte detaliat raport al comitetului central al Asociațiunii, pe anul 1913, raport ce se întinde pe 184 de pagini și cuprinde activitatea despărțămintelor, bugete, bursieri, statute, statistici privind membrii, inventarul Muzeului Asociațiunii, bilanțuri etc. Într-un raport referitor la unificarea planului de învățământ în școli, este propusă unificarea terminologiei școlare, luându-se ca model terminologia întrebuințată în România: „1. După ce limba literară e aceeași la noi ca și în Țară, se va luă în vedere, pentru unitate, terminologia întrebuințată acolo. 2. Va avea grijă să se fixeze fără nici o îndoeală ortoepia terminilor (d. e. «adiectiv» ori «adjectiv» etc). 3. Fiind fixată ortoepia, se va urmări o reproducere ortografică a ei întocmai și consecventă. 4. Se va cere rostirea exactă a terminului scris corect (d. e. «centru», nu «țentru», etc)." (p. 428-429). Urmează o listă cu termeni care ar trebui să fie înlocuiți cu alții (de. ex: coregerea cu corectarea, conduită cu purtare, a face examen cu a trece/a da examen, ferii cu vacanță, faulențer cu transparent - cu toate că traducerea ar fi, de fapt, „elev leneș", jantă/tașcă cu ghiozdan, plevas/creon/ceruză cu creion etc.)

Ultimele trei numere apar în decembrie și se deschid cu necrologuri și comemorări ale unor membri ai Asociațiunii care și-au pierdut viața în război.

Într-un *Material pentru studiarea dialectelor limbii române*, Axente Banciu notează un număr de particularități ale graiului din Sălișe (Sibiu) (cercetare inițiată în *Transilvania*, nr. 3-4, 1912) referitoare la părțile războiului de țesut și funcționalitatea lui și la moara de apă.

Despre curiozități semantice vorbește C. Lacea: „Elementele cele mai importante ale unei limbi sunt cuvintele. Când ne ocupăm de fenomene semantice, e natural că vom luă în considerare numai partea psihologică, internă a cuvântului, fără a luă în seamă partea fiziologică, externă. Vom avea deci în vedere raportul dintre cuvinte și noțiunile care le exprimă. Acest raport e stabilit prin tradiție sau printr'o convenție inconștientă. De multe ori limba nici în sintaxă nici în evoluțiunea înțelesului cuvintelor nu ține seamă de logică, de unde urmează, că adesea câte un neînsemnat punct de asemănare transmite înțelesul unui cuvânt altuia de care diferă în fond (...) Altădată cuvinte vechi românești, cu înțeles bine definit, combinate cu alte cuvinte și formând o locuțiune, iau accepțiuni nouă, neadmisibile în alte combinații". (p. 464-465) Autorul publică în continuare o generoasă listă cu asemenea termeni.

Următoarele numere (1-6) ale revistei apar abia în iulie 1915 și continuă cercetarea lui Axente Banciu, de data aceasta cu termenii referitori la căruță și părțile ei, la potcoavă, ie și denumirea cusăturilor de pe ea și include un glosar dialectal.

În același număr, I. Marțian publică o cercetare toponimică întreprinsă asupra unei zone întinse din Ardeal. În opinia sa, denumirea românească a acestui ținut ar fi precedat termenii maghiar și germani și îl citează în sprijinul său pe Nicolae Densușianu care încerca să ne convingă că Homer cunoștea acest teritoriu, dar îl numea „Adrian" (!). Acestea fiind zise, putem pune sub semnul îndoielii autenticitatea cercetării lui Marțian și veridicitatea rezultatelor obținute de acesta.

Cronica face o scurtă prezentare a situațiilor prin care trecea școala în vreme de război și a jertfelor acesteia și se încheie cu un apel către familiile membrilor ASTRA căzuți pe front, pentru a trimite fotografii și materiale biografice în vederea întocmirii unui album comemorativ.

În decembrie 2015 apar numerele 7-12 și conțin un raport general al comitetului central al Asociațiunii, întocmit după tipic.

În iulie 1916 apar nr. 1-6. Conțin un material privind orfanii și văduvele de război și continuă cu un amplu material despre mila creștină. Ioan Urban Jarnik publică *Glose la partea românească a sintacticei din gramatica limbilor romanice a lui Wilhelm Meyer-Lübke*. Recenzorul, foarte minuțios, investighează o serie de erori din text și consideră româna ca fiind discriminată în lucrare, dar pune aceasta pe seama inaccesibilității mai multor surse de documentare la care Lübke nu ar fi ajuns și așteaptă aceste rectificări într-o nouă ediție.

Celelalte numere (7-12) apar în decembrie și se deschid cu necrologul împăratului Franz Josef, decedat la 21 noiembrie 2016, dar în paginile imediat următoare „cu toate grijile și necazurile, ce ne apasă în zilele prin care trecem" îi „aniversează" pe Gheorghe Șincai și Andrei Mureșanu. Urmează raportul general al comitetului central al ASTRA.

În iulie 1917 apar numerele 1-6 și conțin, pe zeci de pagini, *Scrisori din călătoria unui filolog* de Ioan Urban Iarnik (sic!) în care vorbește și despre importanța studiului limbii române pentru studiul celorlalte limbi romanice, conferință care este publicată în același număr. (p. 72-80).

Cronica de la final conține un amplu necrolog al lui Titu Maiorescu.

Ultimele numere (7-12) din 1917 conțin, așa cum ne-am obișnuit, raportul general al comitetului central al ASTRA.

În 1918 nu apare nici un număr până în decembrie, când apar toate (1-12) și conțin acel raport general al Asociațiunii. Cronica cuprinde necrologurile lui C. Istrati, G. Coșbuc și Barbu Ștefănescu Delavrancea.

Pe prima pagină, redacția își exprimă bucuria și entuziasmul care pusese stăpânire pe întreaga suflare românească și se întreba retoric dacă rostul său și al Asociațiunii mai este viabil în noile condiții. Răspunsul este, evident, da: „Liberă de zăgazurile ce-i stau în cale, liberă de rezervele de tot felul ce trebuia să-și impună spre a nu-și periclita existența, de aici înainte ea-și va putea împlini cu mult mai bine menirea sa de luminătoarea păturilor largi ale poporului, de cultivătoarea năravurilor bune, de susținătoarea și propagatoarea sentimentului național. (...) Câmpul ei de activitate s'a lărgit deodată cu delăturarea granițelor meșteșugite ce ne despărțiau, și de aici înainte oricare fiu al României întregite poate fi membru al ei, oricare Român cu simț și cu râvnă pentru binele obștesc se poate înșirui sub steagul ei biruitor, care va fâlfâi din ce în ce mai falnic în tot cuprinsul moșiei strămoșești: «dela Nistru pân' la Tisa». Înainte, deci, la lucru, cu deviza: *lumină, virtute, frăție în România întregită!*" (p. 2)

Note

1.G. Bariț, *Naționalitate*, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 51, VII, 1844, p. 399.
2. Monica Huțanu, *Principiul tradițional și principiul etimologic în scrierea limbii române*, în *Studia honorem magistri Vasile Frățilă*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005, p. 295-306.
3. Th. Hristea, *Principiile ortografiei românești actuale*, în *Sinteze de limba română*, București, Editura Albatros, 1984, p. 187-197; Mioara Avram, *Probleme ale alcăturii unui nou îndreptar ortografic al limbii române,* în *Limba Română,* nr. 4, XXIV, 1975, p. 283-284; Ion A. Florea, *Principiile ortografiei românești actuale,* în *Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor*, Iași, Institutul European, 1992, p. 54-60; DOOM 2.
4. Viorica Pamfil, *Vechimea și originea preiotării în imba română*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Philologia,* 2, XVIII, 1973, p. 20.
5. Monica Huțanu, *Principiul tradițional și principiul etimologic în scrierea limbii române*, în *Studia honorem magistri Vasile Frățilă*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005, p. 297.
6. *Ibidem*, p. 297.
7. *Ibidem,* p. 298.

Bibliography:

Avram, Mioara, *Probleme ale alcăturii unui nou îndreptar ortografic al limbii române,* în *Limba Română,* nr. 4, XXIV, 1975.
Bariț, G., *Naționalitate*, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 51, VII, 1844.
DOOM 2, București, Editura Academiei, 2005.
Florea, Ion, A., *Principiile ortografiei românești actuale,* în *Ortografia limbii române. Trecut, prezent, viitor*, Iași, Institutul European, 1992.
Hristea, Th., *Principiile ortografiei românești actuale*, în *Sinteze de limba română*, București, Editura Albatros, 1984.
Huțanu, Monica, *Principiul tradițional și principiul etimologic în scrierea limbii române*, în *Studia honorem magistri Vasile Frățilă*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005.
Pamfil, Viorica, *Vechimea și originea preiotării în imba română*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Philologia,* 2, XVIII, 1973.
Transilvania, http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/transilvania/